

ve všech odvodních třídách věku, mimo svou třídu věku a řadu losu, stavěti a má — pokud je ještě způsobilým k nějaké, byť i podřízené, službě ve vojště (u námořnictva) nebo u zemské obrany — dvě léta přes zákonnou služební povinnost řadovou, resp. přes presenční služební dobu u zemské obrany presenčně sloužiti, čímž si přiměřené prodloužení veškeré služební povinnosti nastane. Rekruti a náhradní záložníci, kteří se proviní takovýmto ublížením si před svým zařazením, pozбудou výhody, že s nimi nakládáno podle třídy věku a řady losu, a propadnou všem uvedeným trestním ustanovením (§ 49 brann. zák.). Těmito ustanoveními jsou zrušeny §§ 677 a 678 voj. tr. z.

Znalci (v právu správním).

I. Č á s ť v š e o b e c n á.

Téměř ve všech odvětvích správního práva ukládá se v určitých případech správním úřadům povinnost za účelem zjištění okolností pro rozhodnutí důležitých vyžádati si dobré zdání znalců. Ovšem mají správní úřadové při posuzování nálezu a dobrého zdání daleko volnější pole než soudy, jelikož úřadové správní význam jejich z pravidla posuzují dle svého volného uvážení. V jednotlivých oborech správního práva jsou kromě toho zřízeni znalci stálí, kteří zároveň působí jako orgány veřejné. Vzhledem k velikému množství správních zákonů nutno zde obmeziti se toliko na obory nejdůležitější a i v jednotlivých odvětvích lze dotknouti se jenom případů nejčastějších.

II. P r á v o ž i v n o s t e n s k é.

Především v právu živnostenském tvoří znalecké dobrozdání téměř výlučně základ úředního rozhodnutí. Živnostenský řád předpisuje skoro ve všech odvětvích živnostenského práva slyšení obchodních a živnostenských komor k tomu cíli, aby tak v otázkách týkajících se povahy a organizace živností, jakož i stávajících zvyklostí byl zjednan potřebný základ k úřednímu rozhodnutí. Tak tomu jest zejména v případě § 24 při otázce, zdali kromě koncesovaných živností uvedených v § 15 ještě jiná živnost koncesí má býti vázána; rovněž v celé řadě otázek řemeslných živností se týkajících a sice, má-li býti stanoven počet let pro učně a pomocníky u různých řemeslných živností, jde-li o dispens od předložení průkazu způsobilosti (§ 14) a vůbec o otázku, zdali jedno nebo druhé průmyslové odvětví jest pokládáno za živnost řemeslnou čili nic.

Obchodní a živnostenské komory mají býti dále slyšeny, jedná-li se o provedení zamýšlených změn v podnikovém zařízení od povolení úředního odvislých. Zvláště důležitý význam však mají dobrá zdání obchodních a živnostenských komor ve příčině určení rozsahu a ohraničení živnostenských práv. § 36 odst. 2 živ. nov. ukládá zemským úřadům povinnost v pochybných případech vyžádati si dobré zdání obchodních a živnostenských komor o rozsahu živnostenských práv; živnostenské komory mají pak k tomuto cíli slyšeti příslušné společenstvo. Vyjádřením těchto činitelů, k řešení dotýčných otázek v první řadě povolaných, má býti stanoveno, zdali a pokud jednotlivé živnosti navzájem jsou spřízněny, kde sluší mezi nimi určití hranici, ve kterých směrech se stýkají a tudíž která oprávnění mají společná a konečně, zdali určitou činnost výdělkovou dlužno řaditi mezi živnosti svobodné, koncesované či řemeslné. Mnohé dobré zdání obchodních a živnostenských komor opírá se o vyjádření příslušných živnostenských společenstev, a docházejí tak výrazu a povšimnutí snahy a tužby

kruhů v první řadě interesovaných. Jest konečně celá řada případů v živnostenské řadě nerozhodnutých, při nichž úpravě živnostenské úřady jsou rovněž odkázány na dobré zdání obchodních a živnostenských komor a společenstev. To platí zejména o otázce, zdali určitá činnost výdělková vůbec spadá pod ustanovení řádu živnostenského, či zdali náleží k průmyslu domácímu, a o otázce neméně důležité, zdali jistou činnost jest pokládati pouze za vedlejší zaměstnání k polnímu hospodářství náležející nebo zdali živnost určitá se provozuje po továrnicku čili nic; konečně budtež obchodní a živnostenské komory slyšeny, mají-li býti stanoveny maximální tarify (§ 51), zřízena nebo spojena společenstva (§§ 106 a 111) anebo živnosti přikázány k určitému společenstvu (§ 112 ř. ř.). Avšak i živnostenským společenstvům přísluší dílem přímo, dílem prostřednictvím obchodních živnostenských komor podávati úřadům vyjádření a dobrá zdání (§ 114 ž. ř.).

III. Právo horní.

Spočívá to v povaze věci, že horní úřady musí při různých úkonech a komisionelních ohledáních slyšeti znalce hornictví, tak jmenovitě, jedná-li se o propůjčení hor; při úředním ohledání dolů jest tudíž každému sousednímu kutěři a majiteli dolů volno žádati, aby byli přibráni dva znalci jmenovaní horním úřadem. Při sporech o přenechání pozemků a vyšetření náhrady má politický úřad rovněž slyšeti znalce (§ 101 hor. z.), jimiž jsou z pravidla hospodářští nebo horničtí důvěrníci dle toho, zdali se jedná o odhad pozemků či o otázky horního práva; znalce hornictví jmenuje úřad horní, znalce hospodářské politický úřad okresní. Hospodářští znalci mají zjistiti cenu pozemku přihlížejíce při tom ke kratšímu nebo delšímu jeho užívání jakož i k tomu, zdali jest možno uvéstí jej ve dřívější stav kultury a jakého nákladu by to vyžadovalo (§ 68 výk. nař. k hor. z.). Znalci budtež dále přibráni, jedná-li se o odstranění nebezpečí hrozícího v dolech (§ 173 hor. z.), o bezpečnostní opatření při nehodách v dolech, (§ 222 hor. z.) neb o určení náhrady za horní služebnosti (§ 194 hor. z.), zejména když jsou tyto služebnosti rozsáhlé nebo mají-li trvati delší dobu nebo jedná-i se o užívání nákladných zařízení opatrnosti vyžadujících aneb o značnou náhradu (§ 100 výk. nař.). Znalci budtež dále slyšeni, má-li býti prozkoumán služební řád (200) nebo vyšetřen způsob a množství příslušenství potřebného pro horní podstatu, jež má býti zcizena exekučně (§ 255). V oboru hornictví však musí býti zřízeni znalci stálí, horní inženýři, kteří jsou zároveň veřejnými pomocnými orgány horních úřadů (srv. čl. Inženýři horní).

IV. Právo vodní.

Jest všeobecně uznáno, že rozhodnutí sporů vodních vyžaduje zvláštních odborných zkušeností. Správním úřadům jsou přikázáni odborní orgány nové, kteří při šetřeních a rozhodování vodních sporů ve všech instancích jsou jim nápomocni, neboť již dříve jevila se toho potřeba, aby krajským úřadům přiděleni byli stavební technici, jimž zejména svěřováno bylo vedení a dozor nad stavbami vodními a jinými stavbami státem pravidelně provozovanými. Těmto technikům stavebním ukládal již mlýnský řád z r. 1814, nařízení o vodních stavbách z r. 1830 a starší služební instrukce zvláště za úkol pečlivě zkoumati všechny poměry vodních staveb v okrese a starati se o stavby směřující k užívání vod a odvracení škod vodních. Tím, že tito technici trvale záležitostmi těmito se zabývají, nabudou jistoty v posuzování těchto otázek a porozumění pro potřeby

okresu v tomto směru, při čemž zejména též na váhu padá jich neodvislost, jaká u techniků soukromých jen zřídka jest možna. Takoví techničtí úředníci se zřizují pro obvod jednoho nebo více okresních hejtmanství a jsouce přibíráni k šetřením v záležitostech vodních z povinnosti úřední, dávají technické dobré zdání pro rozhodnutí první instance; ve druhé instanci účinkují stavební oddělení politických vlád zemských, ve třetí instanci konečně oddělení pro stavby silniční a vodní v ministerstvu vnitra, jež jest zároveň odborným orgánem ministerstva orby pro všechny rekursy vodních práv se týkající. Spojení právnických a odborných sil jak při šetření tak i při rozhodování sporných otázek znamená pro rozhodnutí správních úřadů velice důležité výhody. Zkušený technický úředník koná svými radami ve značném počtu případů, týkajících se užívání vod, zřízení a změn vodních staveb, ochrany břehů a pod., interesentům platné služby. Zemské zákony vodní kromě toho ustanovují, že k žádostem o propůjčení vodních práv užívacích a povolení vodních staveb musí býti připojeny potřebné plány a náčrtky od znalce zhotovené, pročež o žádostech, k nimž nejsou přiloženy plány od znalce sestavené a podepsané, vůbec jednáno býti nemůže (roz. min. orby ze dne 13. prosince 1877 č. 12.985). Dle ustanovení § 84 zem. zák. vod. mají býti k jednáním ve věcech vodních znalci dle potřeby z úřední moci přibráni. Otázka, ze kterého oboru znalci mají býti povoláni, závisí od povahy okolností, jež mají býti vyšetřeny. Z pravidla to budou vodní stavební technické, druhdy i jiní technické stavební, pro souvislé otázky zdravotní lékaři, pro otázky hospodářské a lesnické praktičtí hospodáři a lesníci a konečně při nálezech za účelem vyšetření ceny odhadci, kteří mají potřebné znalosti. O způsobu, jakým znalci mají býti ustanoveni, neobsahuje vodní právo, resp. vodní zákony žádných předpisů. Avšak i v tomto řízení platí všeobecné zásady, uznané pro řízení kontradiktorní. Rovnost obou stran a zásada slyšení obou stran toho vyžaduje, aby obě strany stejný počet znalců ve lhůtě ustanovené úřadu oznámily, jinak úřad znalce sám jmenuje. Kde jsou dotčeny zároveň i zájmy veřejné, budtež znalci přibráni z úřední povinnosti. Jest ponecháno uvážení správních úřadů, zdali má býti přibrán jeden nebo více znalců; ku zodpovězení otázek technických budiž vždy povoláno znalců více. Donucovacího předpisu, že by měli býti zřízeni dva znalci nebo znalců více, není; naopak ze slovního znění § 84 plyne, že jest ponecháno volnému uvážení úřadu, zdali vůbec a kolik znalců má býti přibráno (roz. spr. dv. s. ze dne 30. prosince 1882 č. 2372, sb. »Budwinski« č. 1609 ze dne 22. června 1883 č. 1528, sb. »Budwinski« č. 1808 a ze dne 11. října 1883 č. 2323, sb. »Budwinski« č. 1863). Proti jmenování vadných nebo jinak nezpůsobilých znalců mohou strany k vyššímu úřadu se odvolati, kterýž jest oprávněn po případném vyšetření jiné znalce ustanoviti (roz. min. orby ze dne 6. května 1880 č. 4806). Jinak rozhodují v příčině provedení znaleckého důkazu všeobecná pravidla správního řízení a rozumné uvážení úřadu. Dle okolností může potřebná šetření provést i technický odborník stranou přivedený, pokud při tom jinak správního postupu jest šetřeno a dozor a kontrola celé komise jest zaručena (roz. min. orby ze dne 8. dubna 1878 čís. 2357), srv. Peyrer Österr. Wasserrecht str. 581, 582, 620, 650 a n.

V. Právo lesní.

V lesním zákoně vyskytá se celá řada případů, kde znalci mají býti slyšeni; tak zejména při všech komisionelních šetřeních ve příčině dání

lesa pod spravidlo (§ 20 lesn. zák.), při dozoru nad hospodařením lesním (§ 23), při vyšetření náhrady za dopravu lesních výrobků přes cizí pozemky (§ 24), při komisionelních šetřeních ve příčině povolení plavení dříví (§§ 29, 37 a 42), při vyšetření škody lesním pychem způsobené (§ 75). Stálými a přísežnými znalci jsou lesní technické zřízení u politických úřadů pro záležitosti lesní, kteříž jsou placeni od státu a jejich působení zvláštními instrukcemi jest upraveno. Politické úřadové jsou povinni ve všech důležitějších lesních záležitostech vyžádati si jejich dobré zdání a vyjádření a s druhé strany mají i lesní technické u úřadů vhodné návrhy činiti.

VI. Právo honební.

Zákon o myslivosti pro království České, a totéž platí o honebních zákonech jiných zemí korunních, kde honební společenstva jsou zřízena, ustanovuje, že honební společenstvo jest povinno honební právo buď pronajmouti, nebo vlastními znalci pod přísahu vzatými vykonávati. Při vyšetřování škod zvěří způsobených musí býti též z pravidla znalci přibráni.

VII. Právo stavební.

Dle stavebních řádů buďtež ke všem komisionelním šetřením povoláni znalci ve věcech stavebních a po případě i lékaři, tito zejména tenkrát, když se jedná o udělení povolení ke stavbě nebo k obývání.

VIII. Právo celní.

Dle celního a monopolního řádu musí býti v některých otázkách monopolů se týkajících znalci slyšení, tak na př. jedná-li se o to, zdali tabák byl vyroben způsobem nedovoleným. Generální ředitelství rezie tabákové má se pokládati za stálého znalce důchodkových úřadů v odborných otázkách týkajících se monopolu tabákového. Zdali určitý preparát jest předmětem monopolu prachového čili nic, o tom rozhoduje technické a správní komité vojenské ve srozumění s vysokou školou technickou ve Vídni.

IX. Řízení vyvlastňovací.

Znalci mají konečně obzvláště důležitý význam i v řízení expropriacím při stanovení ceny pozemků, výše náhrady a pod. (Srv. čl. Expropriace).

Znalci (v řízení soud. civilním).

I. Pojem.

Znalci (artis periti, expertes) rozumí se osoby podle svých odborných vědomostí a zkušeností způsobilé ku pozorování a posuzování okolností skutkových ve sporu rozhodných, jejichžto poznání a ocenění zvláštní takovéto znalosti předpokládá (Ott, soustavný úvod ve studium nového řízení soudního, díl II. str. 174). Znalci jsou tudíž jaksi iudices facti, jelikož jejich výpovědi se umožňuje soudci rozhodnutí vynést a odvodniti. Obyčejně dělí se znalci ve znalce pozorující a posuzující dle toho, zdali mají vypovídati na základě svého pozorování o sporných skutečnostech nebo povaze sporného předmětu, či mají-li ze zjištěných skutečností na základě svých technických neb odborných vědomostí vyvoditi důsledky, jež soudce k vynesení rozsudku znáti potřebuje. Rozdělení toto zavrhoval však již Mevius a ještě rozhodněji pak Wetzell, kterýž zejména k tomu poukazoval, že znalci v obojím případě, ať již toliko konstatují, co sami pozorovali či vyvozují z daných okolností odborné důsledky, nemají sice přímo úkol soudce, avšak jsou přece jeho pomocníky, jelikož znalci, kteří